

STRUCTURILE INFO-DOCUMENTARE: EVOLUȚIE ȘI PERSPECTIVE

Mihaela VOINICU

mihaelavoinicu@gmail.com

ABSTRACT: Info-documentary structures of tradition, libraries, went, with the passing of the time, through several stages of development.

The documents description, the documents processing, the means of communication together with the human constituent (the provider and the user of the library's services) are the main elements that undergone transformations, at the same time as the passing of the library to a new stage. At the same time, the library's functions have suffered modulations of amplitude concerning the importance given to a certain function at a certain stage of development.

The restoration of the steps which constituted stages in the evolution of libraries, is important for the establishment of the future ways of development.

KEY-WORDS: libraries evolution, library's functions, description of documents, processing of documents, communication of information, users, librarians

Introducere

Structuri info-documentare de tradiție, bibliotecile, au trecut de-a lungul timpului, prin mai multe etape ale dezvoltării.

Secole de-a rândul, bibliotecile au fost considerate păstrătoare ale memoriei umanității. Funcția de conservare era funcția lor primordială. De-a lungul timpului s-au adăugat, perfecționat și rafinat atribuții

referitoare la achiziție, organizare, prelucrare și oferirea spre utilizare a fondului de documente deținute. Metodele de furnizare a serviciilor s-au schimbat, evoluând odată cu societatea. Ultimele decenii au relevat faptul că bibliotecile și-au deplasat centrul de greutate de la depozitare la valorificarea fondului de documente, de la un rol pasiv la un rol activ, de furnizare a informației, prin adăugarea de servicii specializate, aducând plus-valoare, prin identificarea nevoilor și comunicarea soluțiilor.

Odată cu apariția societății informaționale, structurile info-documentare au devenit tot mai dependente de tehnologie, astfel încât, nu numai organizarea și activitățile acestor structuri se deosebesc față de cum erau în trecut, ci și gama de servicii pe care le oferă utilizatorilor.

Modalitățile de comunicare au cunoscut transformări majore în ultimele două decenii. Accesul tot mai extins la informație, viteza în creștere în obținerea informației, complexitatea sporită a procesului de analiză și regăsire a informației, progresul tehnologiilor în rețea sunt doar câțiva din factorii care au condus la modificarea mediului în care bibliotecile trebuie să funcționeze.

Refacerea pașilor, ce au constituit etape ale dezvoltării acestor entități, este importantă, pentru a putea aprecia corect situația fiecărei instituții în parte, dar și pentru a da posibilitatea evaluării și alegerii corecte a direcției viitoare de dezvoltare.

În prezentul articol voi alătura unei scurte definiții a fiecărui tip de bibliotecă și o prezentare a principalilor factori ce determină trecerea de la un tip de bibliotecă la altul. Acești factori sunt:

– *documente*. Documentele, sau mai exact suportul de transmitere a informațiilor, constituie „materia primă” a bibliotecilor. Evoluția metodelor și tehnicilor de inscripționare, transmitere și comunicare a informațiilor conținute în documente au determinat apariția a noi modalități de prelucrare și organizare a fondului de documente în vederea unei regăsiri rapide a informațiilor.

– *descrierea documentelor*. Colectarea datelor de identificare ale unui document, în baza unor reguli standardizate pe plan internațional, constituie etapa premergătoare și indispensabilă prelucrării unui document în vederea transformării lui într-o unitate de bibliotecă utilă și accesibilă publicului. Bibliotecarii-catalogatori s-au confruntat cu problema standardizării descrierii bibliografice, în vederea unei regăsiri uniforme a documentelor.

– *prelucrarea documentelor*. Problema majoră în toate timpurile, în structurile info-documentare, a fost volumul de mari proporții al documentelor acumulate și ritmul în continuă creștere al documentelor produse și nou achiziționate. Acest fapt a impus, pentru regăsirea informațiilor și valorificarea documentelor depozitate, metode de organizare și ordonare a fondului de documente.

– *instrumente de comunicare și regăsire a documentelor*. Procesul de regăsire a informației poate fi definit ca „demersul de identificare a tuturor documentelor existente într-o colecție mare de date și care se referă la același subiect sau răspund la aceeași întrebare.” [1]

Adiacent acestor factori, într-un traseu ce se întâlnește și se influențează permanent, au cunoscut evoluții și transformări atât cei ce furnizează serviciile de bibliotecă cât și cei ce beneficiază de acestea.

Bibliotecile: evoluție și perspective

Biblioteca tradițională: acest tip de bibliotecă este localizat cu precizie în spațiu și timp. Colecțiile bibliotecii sunt în cea mai mare parte colecții tipărite. Accesul la aceste colecții centralizate este furnizat prin intermediul serviciilor specializate de bibliotecă: achiziție, prelucrare, evidență, depozitare și comunicare.

Documentele ce constituie fondul unei biblioteci tradiționale pot fi: cărți, periodice, manuscrise, documente cartografice, documente de muzică tipărite etc. Toate având în comun suportul de transmitere (hârtia) și mijloacele de imprimare pe suport (tipărirea). Fondul de documente este, însă, supus unei deteriorări rapide, datorită condițiilor de depozitare, consultărilor numeroase și datorită perisabilității suportului fizic de-a lungul timpului.

Descrierea documentelor: Normele ISBD au fost publicate în versiunea oficială începând cu 1961 sub patronajul IFLA.

Structura ISBD este divizată în opt zone principale (titlu, ediția, zona specifică anumitor documente, adresa bibliografică, descrierea fizică a documentului, colecție și monografii în mai multe volume, note, număr standard internațional).

Prelucrarea documentelor: Limbajele documentare întâlnite în biblioteci, limbaje ce permit reprezentarea conținutului unui document, pot fi împărțite în două mari tipuri:

- limbaje sistematice (de clasificare)
- limbaje analitice (de indexare)

Din rândul limbajelor sistematice fac parte sistemele de clasificare a documentelor, clasificări ce constau în repartizarea sistematică a documentelor, pe clase (de regulă, notate prin indici de clasificare), după conținutul lor tematic. Acest mod de organizare a fondului documentar pornește de la general la particular și încearcă să sistematizeze toate subiectele previzibile din toate domeniile cunoașterii umane.

Principalele sisteme de clasificare de bibliotecă, ce au fost aplicate în biblioteci, sunt: Clasificarea Zecimală Universală (CZU), Clasificarea Zecimală Dewey, Clasificarea Bibliografică Bliss, Clasificarea Bibliotecii Congresului SUA, Clasificarea Colon a lui Ranganathan, Clasificarea Cutter.

Nevoia de a descătușa ordonarea informațiilor, implicit și a documentelor, de rigiditatea grupării ierarhice a conceptelor a dus, la mijlocul secolului XX, la crearea sistemelor de informare bazate pe limbaj natural. Din categoria acestor limbaje de indexare fac parte: listele de cuvinte cheie, listele descriptorilor liberi, listele de vedete de subiect și tezaurele de descriptori. Toate aceste forme de gestionare a informației se află sub controlul bibliotecarului, în încercarea acestuia de a le dezvolta și perfecționa continuu.

Regăsirea documentelor: Conceptul tradițional de bibliotecă este strâns legat, încă de la începuturi, de misiunea de a oferi acces la colecțiile locale. Instrumentele de regăsire a documentelor în colecțiile unei biblioteci tradiționale sunt construite tot pe suport scris și au drept scop localizarea acestuia. Cele mai cunoscute sunt cataloagele de bibliotecă și bibliografiile specializate. Furnizarea informațiilor este dependentă de abilitatea și priceperea bibliotecarului în a identifica și localiza documentele.

Catalogul de bibliotecă reprezintă liste de nume, de concepte sau de obiecte, orânduite după anumite norme de organizare și servind pentru scopuri de informare. După modul de așezare a fișelor în catalog există cataloage alfabetice, analitice, cronologice, de periodice, geografice, sistematice, speciale, tematice, topografice etc.

Bibliografiile sunt documente secundare ce sunt organizate sub forma unor liste ordonate, ce conțin elementele descrierii bibliografice a documentelor, indispensabile identificării lor. Bibliografiile pot fi reprezentate ca documente independente (repertoriu bibliografic) sau pot fi anexate unui document.

Furnizorul de servicii de bibliotecă este bibliotecarul. Meseria de bibliotecar a fost depusă, de-a lungul timpului, de oameni iubitori de carte, în general literați, fie că erau călugări (în bibliotecile monastice) fie că erau scriitori sau oameni de știință (în primele biblioteci universitare) iar mai apoi, începând cu secolul XX și odată cu răspândirea bibliotecilor publice, ea a devenit o meserie ale cărei taine se învățau în școli de specialitate. Primele școli de biblioteconomie au apărut în lume la sfârșitul secolului XIX-începutul secolului XX, iar în România în 1925.

Beneficiarul serviciilor de bibliotecă este, în biblioteca tradițională, cititorul.

Biblioteca automatizată: este o bibliotecă tradițională ce utilizează un software integrat, în scopul gestionării superioare a funcțiilor sale tradiționale (achiziție, prelucrare, circulație). Prin intermediul unei aplicații informatice toate operațiunile ce se executau manual în biblioteca tradițională au fost transpuse pe sisteme de calcul.

Documentelor tradiționale de bibliotecă li s-au adăugat documentele ce au ca suport de transmitere a informației suportul electronic.

Descrierea documentelor s-a adaptat apariției acestui nou tip de document, documentul electronic, prin apariția și dezvoltarea formatelor MARC (Machine Readable Cataloging). Datele înregistrate într-un sistem informatizat de bibliotecă trebuiau organizate într-o structură logică (format) și gestionate de software-ul de aplicație al sistemului. Structura generală a unui format de înregistrare a datelor bibliografice se compune din câmpuri și subcâmpuri ce grupează mai multe elemente de date la care se adaugă o serie de date codificate necesare unor prelucrări ulterioare sau regăsirii informațiilor (indicatori de prelucrare, identificatori).

Primul format MARC a fost elaborat în 1967 de către Biblioteca Congresului Statelor Unite. Asociațiile de bibliotecari care fac parte din IFLA au decis utilizarea unui format unic numit UNIMARC, care a apărut prima dată în 1977 și apoi a fost reeditat. UNIMARC este un format standard care fixează sarcinile și câmpurile utilizate pentru înregistrările bibliografice în format lizibil de calculator. [2]

Prelucrarea documentelor a rămas în esență aceeași (bazată pe clasificare și indexare) dar a fost transpusă și integrată în noile sisteme

informatice, reducându-se considerabil timpul alocat pentru această operațiune.

Comunicarea documentelor Implicat, odată cu apariția soft-urilor de bibliotecă a apărut un nou instrument: catalogul electronic. Concomitent cu apariția și dezvoltarea Internetului acesta s-a transformat în catalog on line numit OPAC.

Cataloagele on-line localizează documentele și arată stocul (depozitul) unei biblioteci. Ele se constituie ca liste de documente, dar informațiile oferite despre conținutul documentelor se rezumă la: indicele de clasificare zecimală acordat, cuvintele cheie și/sau descriptorii asociați.

Accesul la subiecte în OPAC se face pe bază de cuvinte cheie din titluri și/sau descriptori. Așadar, pentru o bună regăsire a documentelor, înregistrările trebuie să fie însoțite de descrierea subiectelor. Căutarea poate fi directă sau prin browsing, prima dă rezultate imediat după introducerea termenilor de căutare, cea de-a doua presupune că afișarea titlurilor este precedată de o căutare prin care utilizatorul parcurge titlurile care preced sau urmează documentul relevant (proces asemănător celui din catalogul pe fișe).

În fapt, informațiile conținute în cataloagele on-line sunt cele care se găsesc și în cataloagele tradiționale.

După cum se poate constata criteriile de regăsire și posibilitățile de interogare sunt sărace, limitate și nu mai corespund necesităților utilizatorului modern obișnuit cu simplitatea ecranului de interogare din Google și cu faptul că în Internet primește un răspuns (relevant sau nu, dar acest răspuns există).

Bibliografiile, un alt instrument de comunicare și diseminare a fondului de documente, au început să fie furnizate prin intermediul serviciilor electronice de referințe. Acestea sunt acordate în mod asincron sau sincron prin intermediul e-mailului, chat-ului sau mesageriei instant. În practică, prin implementarea serviciului „întrebă bibliotecă” (ask a librarian) serviciul de referințe răspunde, în general, solicitărilor simple de informare, care necesită un răspuns succint, solicitări care necesită o cercetare bibliografică, dar fără aprofundarea domeniului.

Furnizorul de servicii de bibliotecă este bibliotecarul, dar acesta deține aptitudini și abilități în folosirea computerului.

Beneficiarul serviciilor de bibliotecă se „transformă” din cititor în utilizator. Utilizatorul este în esență „persoana sau instituția care beneficiază de serviciile unei biblioteci”. Se constată faptul că apare o nouă categorie a beneficiarilor serviciilor de bibliotecă și anume „utilizatorii de la distanță”. În cazul utilizatorilor de la distanță ai bibliotecii două sunt problemele care trebuie rezolvate: problema politicilor de acces și problema asistenței acordate acestora. [3]

Biblioteca electronică: acest tip de bibliotecă nu mai este strict delimitată în spațiu. Ea se consideră a fi formată din mai multe biblioteci automatizate ce încep să funcționeze într-o rețea și își procură publicații în format electronic.

Documentele unei astfel de biblioteci sunt documente electronice, adică documentele ce au „un conținut dinamic, flexibil, nelinear, reprezentat de un set de informații interconectate, stocate în mai multe media fizice sau rețele, create și folosite de unul sau mai mulți indivizi în anumite procese sau proiecte.” [4]

Descrierea documentelor. În descrierea resurselor electronice se folosesc metadatele. Metadatele, sau datele despre date, ajută la identificarea, descrierea și localizarea resurselor în rețea.

Există mai multe tipuri de metadate, dar, în timp s-a impus modelul DUBLIN CORE. Fără a fi un standard, Dublin Core este o aplicație metadată dezvoltată de OCLC la sediul din Dublin, Ohio, care conține 15 elemente descriptive și este destinat căutării informației pe Internet.

Un alt model de metadate ce se impune a fi menționat este RDF. RDF definește un mecanism de descriere a resurselor, independent de domeniul de folosire a datelor, fără a specifica a-priori o semantică. Limbajul RDF are drept scop principal reprezentarea informațiilor privitoare la resursele web. [5]

Prelucrarea documentelor se poate face printr-o indexare automată. Indexarea se poate efectua cu ajutorul unui limbaj documentar necesar pentru o normalizare a termenilor. Această indexare automatizată controlată, ce constă în extragerea automată de termeni (din titlu, metadate, abstract, primele paragrafe sau întregul text) și confruntarea lor cu un limbaj controlat, este un procedeu ce nu este incorporat, încă, în marea majoritate a software-urilor de bibliotecă.

Comunicarea documentelor: Dorința de regăsire exhaustivă a documentelor a condus la construirea Cataloagelor Colective, cataloage ce reunesc și administrează resurse informaționale eterogene din biblioteci aflate la distanță dar care sunt interconectate într-o rețea de calculatoare. Aceste resurse includ cataloage, baze de date de referințe, depozite de documente electronice și porți (gateways) bazate pe subiecte. Un alt instrument de lucru este Catalogul Colectiv Partajat. Principiul general este acela de a prelucra o singură dată un document, după norme și reguli unanim acceptate în țara unde acesta a apărut și difuzarea descrierii bibliografice către orice alt sistem de informare documentară interesat. Acest tip de catalog produce economie de resurse și timp prin eliminarea activităților redundante dar și obținerea unei descrieri uniforme fapt ce este în avantajul utilizatorului, ce nu mai trebuie să se obișnuiască cu diferite interfețe de lucru, specifice diverselor soft-uri de bibliotecă.

În privința serviciilor de referințe în mediu electronic acestea au cunoscut transformări pornind de la referințele acordate prin intermediul paginilor web proprii ale bibliotecilor până la servicii de referință în spațiul virtual Second Life. Mediile virtuale de genul Second Life oferă bibliotecilor șansa de a experimenta, de a oferi metode de acces la informație pe care utilizatorii le preferă, bazate mai mult pe elemente vizuale și audio decât pe elemente textuale, metode inovative de furnizare a serviciilor, posibilități noi de interacțiune cu utilizatorii, oportunitatea de a experimenta și explora noi modele de servicii sau dificil de oferit în lumea reală. [6]

Tehnologiile Web 2.0 dau utilizatorilor această posibilitate de a se conecta virtual cu oricine, de a partaja informații și cunoștințe cu ceilalți și de a genera informații și cunoaștere.

Furnizorul de servicii de bibliotecă este specialistul în știința informării. Deoarece însăși Știința Informării este definită ca fiind o știință interdisciplinară ce traversează domenii precum biblioteconomia, muzeologia, documentarea, jurnalismul, psihologia, informatica, cibernetica, sociologia, științele comunicării, și bibliotecarul este supus transformărilor din domeniile amintite concomitent cu modificarea expectației beneficiarilor serviciilor de bibliotecă și a presiunii exercitate de concurență. Prin transformarea atât a obiectului muncii (cartea) cât și a metodelor și tehnicilor specifice, bibliotecarul devine un specialist ce trebuie să poată în permanență să răspundă la o serie de întrebări

suplimentare precum: „cine sunt utilizatorii și de ce au ei nevoie, în ce fel au ei nevoie de informație, de ce aleg un anumit serviciu și nu pe altul al concurenților, ce componente ale serviciului sunt importante pentru ei, ce factori influențează evaluarea de către utilizatori a serviciilor etc.” [6]

Beneficiarul serviciilor de bibliotecă este utilizatorul dar acesta are un comportament de consumator, ce poate decide oricând schimbarea furnizorului de informații. Factorii care pot determina menținerea utilizatorului în preajma bibliotecii sunt: calitatea informațiilor furnizate (acuratețea, exactitatea și actualitatea informațiilor, autoritatea surselor, modul de prezentare a informațiilor și posibilitatea de preluare și prelucrare ulterioară a acestora, adnotarea pertinentă a surselor de informare) și timpul de răspuns la solicitări.

Biblioteca digitală și biblioteca virtuală sunt sintagme des întâlnite în literatura biblioteconomică a ultimilor ani, folosite mai ales pentru a exprima evoluțiile din domeniu. Utilizarea acestor termeni este de multe ori făcută fără o delimitare riguroasă a sensurilor.

Dicționarul explicativ de biblioteconomie și știința informării oferă definiții diferite pentru biblioteca digitală și biblioteca virtuală. [7] Biblioteca digitală este considerată o „bibliotecă care din punct de vedere al conținutului este asemănătoare bibliotecii cu publicații pe hârtie, dar în care documentele au fost stocate în format digital putând fi accesate prin rețea de la distanță”, în vreme ce pentru biblioteca virtuală sunt oferite trei accepțiuni: „bibliotecă care își are resursele în documente existente în format electronic”, „mediu coordonat de materiale multimedia în format digital, astfel structurat încât să permită accesul rapid al utilizatorilor la aceste materiale, și echipat cu instrumente de navigare în rețeaua globală” și „termen generic pentru desemnarea bibliotecii pe suport electronic”.

Alăturând cuvintele bibliotecă și virtual se obține o sintagmă, bibliotecă virtuală, ce sugerează faptul că experiența utilizării unei astfel de biblioteci este potențială, reprezintă o posibilitate, ceea ce contrazice realitatea concretă a actului de regăsire a conținutului informațional. Din multitudinea definițiilor existente am reținut pentru biblioteca digitală următoarea: biblioteca digitală este definită drept „o entitate logică. Este biblioteca fără ziduri – biblioteca nu colecționează entități tangibile, purtătoare de informații, dar furnizează în schimb un acces

mediat, lipsit de constrângeri geografice, la informații distribuite prezente în rețea”. [3]

Deși, în lucrări de specialitate biblioteconomică, sunt folosite ambele expresii, respectiv bibliotecă digitală și bibliotecă virtuală, totuși se observă, în prezent, o folosire mai rezervată a celei din urmă.

În prezent se consideră bibliotecă digitală o structură nelocalizată fizic, care furnizează servicii specifice, folosind tehnologiile informației și comunicării și apelând în exclusivitate la informațiile disponibile în rețea, fiind o extensie în spațiu și timp a unei biblioteci electronice. [8]

Este de subliniat faptul că bibliotecă digitală cuprinde trei elemente esențiale: bibliotecă electronică, tehnologiile de informare și comunicare și beneficiarul.

Documentele – colecțiile bibliotecilor virtuale nu sunt limitate la documente text, hypertext sau hypermedia, ci se extind la și la documente digitale care nu pot fi reprezentate sau distribuite în format tipărit. Sisteme informaționale disparate vor trebui integrate într-un mod unitar, fără diferențe între sursele de date.

Descrierea documentelor. FRBR este un model, deocamdată mai mult teoretic, care ar permite identificarea obiectelor (unităților), atributelor acestora, precum și a categoriilor de relații, stabilite între obiecte (unități). Acest model permite reflectarea structurii conceptuale a resurselor informaționale. Termenul esențial al concepției FRBR este „entitate”, care în contextul descrierii bibliografice semnifică „obiectul (sau unitatea)descrierii bibliografice”. Entitățile propuse de FRBR sunt reunite în 3 grupuri: entități bibliografice (lucrarea, expresia, manifestarea și exemplarul), entități nominative (persoanele și colectivitățile responsabile pentru conținut, producere, difuzare sau păstrarea entităților bibliografice) și entități subiect (reprezintă subiectul lucrărilor și include: conceptul, obiectul, evenimentul și locul). Relațiile servesc drept legături între entități și pot lega entități din grupe diferite, diferite entități ale aceleiași grupe, ca și instanțe de entități de același tip. [9]

Transformarea unor proprietăți importante ale unei descrieri bibliografice din atribute în relații cu alte entități reprezintă modificarea conceptuală majoră ce o aduce acest model.

Acestui model dezvoltat i se adaugă modelul RDF unde pentru a facilita definirea datelor este necesar un sistem de clase, similar celui din programarea orientată pe obiect. Caracteristici precum: încapsularea,

polimorfismul sau moștenirea permit exploatarea, în maniere diverse a aceleiași informații.

Prelucrarea documentelor. În spațiul colaborativ creat de web 2.0, partajarea informațiilor și cunoștințelor, inteligența colectivă, permit transmiterea socială a informației, prin capturarea asociațiilor de concepte individuale și difuzarea lor publică. Prelucrarea partajată a documentelor și editarea colaborativă suprapuse unei descrieri a documentelor asemănătoare celei expuse anterior, va permite reprezentarea informației într-un mod propice reprezentării conceptelor și realizării de asociații mentale.

Comunicarea documentelor: va include cataloage personalizate (sau biblioteci individuale on-line) și răspunsuri personalizate, fiecare beneficiar al serviciilor de informare reprezentând o entitate unică de nevoi și dorințe de informare. În acest sens tehnologia își dovedește utilitatea prin intermediul unor aplicații ce generează răspunsuri la întrebări puse în limbaj natural (motoare de căutare) și permite organizarea informației în mod individual (social bookmark și tag-uri), informează în timp real (RSS) și probabil va schimba întreaga perspectivă asupra informării prin dezvoltarea web-ului semantic.

Furnizorul de servicii de bibliotecă este brokerul de informații, cel care cercetează, la cererea și în interesul clienților săi, bazele de date locale și internaționale pentru a obține maximum de informații relevante în cel mai scurt timp posibil. Brokerul de informații nu creează informații ci doar regăsește, și eventual interpretează, informații utile clientului său. Brokerul de informații asigură servicii în mod diferențiat și de acuratețe ridicată. La limită, putem presupune faptul că, funcția brokerului de informații va fi eliminată (conform tendinței de eliminare a intermediarilor) și preluată de sisteme informatice dintr-o generație viitoare.

Beneficiarul serviciilor de bibliotecă este clientul sau, dacă dorim să evităm mercantilismul expresiei, publicul larg.

Aceasta ar fi prezentarea succintă a evoluției structurilor de informare și documentare – numite biblioteci – precum și a perspectivelor și provocărilor ce se conturează în viitor.

Realitatea ne arată, însă, că această transformare nu este nici pe de parte atât de liniară și de clar delimitată în toate aspectele sale. Bibliotecile zilelor noastre sunt structuri în care coexistă și se

completează reciproc componente ce caracterizează biblioteca tradițională, automatizată sau electronică dând naștere așa numitelor biblioteci hibrid. Ele reprezintă un stadiu intermediar între biblioteca tradițională și cea digitală. Biblioteca hibrid este un model foarte răspândit, practic el regăsindu-se în orice bibliotecă ce își adaugă, prin achiziție, documentelor tradiționale, documente electronice și acces la Internet, gestionând unitar toate aceste resurse și diversificându-și serviciile cu ajutorul noilor tehnologii de comunicare.

Funcțiile bibliotecii – perspectivă temporală

În încheierea acestei scurte prezentări a evoluției structurilor de informare și documentare este important a observa și transformările care au avut loc asupra funcțiilor bibliotecilor.

Principalele funcții ale bibliotecii, distincte și identificabile sunt: achiziția, stocarea și conservarea; prelucrarea și organizarea colecțiilor; diseminarea (comunicarea) informațiilor cuprinse în documente. Deși toate aceste atribute au existat permanent și concomitent în bibliotecile tuturor timpurilor, putem observa cum anumite funcții au fost mai puternic dezvoltate, în anumite perioade de timp. Astfel, o perspectivă temporală ne va releva următoarele:

Funcția de achiziție și conservare era atributul principal al bibliotecilor din perioada antică și a evului mediu (bibliotecile monastice). Din dorința de a aduna toate scrierile ce formau bogăția culturală și științifică a umanității, aceste biblioteci și-au concentrat eforturile în sensul adunării, strângerii și concentrării tuturor lucrărilor importante date de omenire.

Funcția de prelucrare a câștigat în importanță începând cu secolul al XIX-lea, odată cu sporirea volumului de documente acumulate și creșterea ritmului de documente produse și nou achiziționate. S-a impus astfel, ca o necesitate, perfecționarea cataloagelor de bibliotecă și crearea unor sisteme de clasificare care să faciliteze organizarea colecțiilor într-o manieră care să reflecte structura și evoluția cunoașterii în ansamblul ei. Aceasta este perioada în care au apărut și s-au dezvoltat sistemele de clasificare (Dewey, Colon, Kyle sau Clasificarea Zecimală Universală).

Funcția de diseminare și comunicare a informațiilor cuprinse în documente este cea care, în prezent, sub directă influență a tehnologiilor web, cunoaște cele mai profunde și dramatice transformări.

Suportul și baza oricărei comunicări eficiente, în cadrul unui sistem de informare automatizat, este sistemul de regăsire a documentelor. În prezent toate sistemele de regăsire din cadrul sistemelor de informare se confruntă cu problematica noțiunii de relevanță. Conceptul de relevanță este deosebit de important în domeniul cercetării informației și a metodelor de procesare a informației. Necesitatea analizării și studierii acestui concept s-a impus ca urmare a dezvoltării unor domenii precum: Data Mining, Text Mining, Information Retrieval, Human Computer Interaction sau User Computer Design.

Prin urmare, putem presupune faptul că, în viitorul apropiat, vechea ierarhie a bibliotecilor se va modifica, dezvoltându-se, în special, bibliotecile care vor oferi cel mai facil acces la informație, indiferent de tipul documentului care o conține, de locul și momentul solicitării, și nu bibliotecile cu cele mai complete fonduri.

Efectele acestor transformări, evolutive în esență, asupra bibliotecilor se vor reflecta în modul și mediul de lucru. În opinia noastră, posibilele schimbări la nivelul instituției bibliotecii și a profesiei de bibliotecar, ce pot fi previzionate, sunt:

- acțiunile bibliotecii se vor concentra pe transferul de informații și date, față de situația actuală, când se oferă acces controlat la acestea;

- reprezentarea colecțiilor bibliotecilor se va face prin intermediul unui catalog on-line interactiv, ce va putea fi puternic personalizat și individualizat;

- prezența bibliotecii în spațiul virtual va presupune utilizarea acelorași aplicații și tehnologii precum întreaga comunitate și nu deprinderea abilităților de manevrare a unor soft-uri de bibliotecă specifice, care au o arie de răspândire limitată (într-o arie geografică, într-o instituție etc.);

- portabilitatea aplicațiilor va fi maximă și va permite accesarea informațiilor personale (interfețe personalizate, acces la RSS-urile la care este abonat, acces la social bookmark-uri publice) din orice locație a globului și mai mult decât atât cu orice dispozitiv conectat la Internet;

- datele furnizate de bibliotecă, din punct de vedere al tipului sau al formei, vor putea fi integrate cu ușurință în alte aplicații;

- bibliotecarul nu se va mai concentra pe căutare, regăsire, identificare și acces la informații ci pe aflare și partajare de cunoștințe;

- cea mai mare provocare pentru bibliotecari va fi aceea de a permite accesul nu doar asupra cataloagelor sau a colecțiilor ci accesul și

asupra controlului pe care îl exercitau până acum. Dacă până acum se vorbea de taxonomie, de un sistem de clasificare impus de bibliotecar, în viitor se va vorbi de folksonomie. Această „taxonomie populară” poate furniza date prețioase despre utilizatori, informația dorită de aceștia, modul personal de căutare a informației conturându-se astfel un profil al utilizatorului. În baza acestui profil al utilizatorului se va putea face diseminarea informațiilor;

– biblioteca va fi o comunitate virtuală centrată pe utilizator. Ea se va baza pe o arhitectură a participării.

Concluzii

Considerăm că bibliotecile, structuri de informare și documentare cu tradiție, se vor dezvolta și mai mult în anii următori. Multiplele implicații în viața socială a indivizilor și a comunităților necesită o regândire a funcțiilor și atribuțiilor bibliotecii în scopul unei optime integrări a acesteia în mediul social.

Întrebarea despre cum vor arăta ele în viitor rămâne deschisă, dar, refacerea pașilor, ce au constituit etape ale dezvoltării acestor structuri, este importantă, pentru a putea aprecia corect situația fiecărei instituții în parte, dar și pentru a da posibilitatea evaluării și alegerii corecte a direcțiilor viitoare de dezvoltare.

Lista de abrevieri:

IFLA – International Federation of Library Associations
FRBR – Functional Requirements for Bibliographic Records
ISBD – International Standard Bibliographic Description
MARC – Machine Readable Cataloging
OCLC – Online Computer Library Center
OPAC – Online Public Access Catalogue
RDF – Resource Description Framework
FRBR – Functional Requirements for Bibliographic Records
UNIMARC – Universal Machine Readable Cataloguing

Referințe bibliografice:

- [1] Mandeal, Rodica, *Sistem modern de informare specializată*, Editura Ager, București, 2004.
- [2] Banciu, Doina, *Sisteme automatizate de informare și documentare*, Editura Tehnică, București, 1997.

- [3] Sachelarie, Octavian Mihail, Petrescu, Victor, *Universul lecturii. De la Gutenberg la Google*, Editura Do-minor, București, 2008.
- [4] Erich, Agnes, Tîrziman, Elena, *Informație și document în societatea cunoașterii*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2007.
- [5] Buraga, Sabin Corneliu, *Semantic web. Fundamente și aplicații*, Editura MatrixRom, București, 2004
- [6] Porumbeanu, Octavia Lucia, *Referințe în era digitală: marketing și servicii în lumi virtuale*, în "Studii de Biblioteconomie și Știința Informării", nr.12/2008, www.abr.org.ro/porumbeanu2008.doc
- [7] Regneală, Mircea, *Dicționar explicativ de biblioteconomie și de știința informării*, vol. 1-2, Editura Ex Ponto, Constanța, 2001.
- [8] Tîrziman, Elena, *Biblioteca digitală – O încercare de definire (II)*, în „Biblioteca” – revistă de bibliologie și știința informării, București, nr. 7/2005
- [9] Zumer, Maja, Riesthuis, Gerhard, J.A., *Consecințele implementării FRBR-ului: suntem gata să deschidem Cutia Pandorei?*, în Revista de biblioteconomie și știința informării, București, nr. 3/2005